me olarak "Arap olmayan, İranlı, yabancı" gibi mânalara gelmekte ise de bu makamın adını, esas perdesi olan acem perdesinden almış olması muhtemeldir.

Dizisi, acem perdesi üzerindeki çârgâh beşlisinin bayâti makamı seyriyle karar vermesinden meydana gelir. Donanımına bayâti makamının ârızası olan segâh perdesi konur. Giriş kalıbının gerektirdiği sünbüle perdesi ise geçtiği yerlerde kullanılır. Makamın güçlüleri acem ve nevâ perdeleridir. Durağı ise dügâh perdesidir. Bütün birleşik makamlar gibi seyri inicidir.

Acem makamına örnek olarak, Sultan Veled'in "Acem Devri" adlı peşrevi, Abdülkādir-i Merâgī'nin (?) "Bütī dârem ki gerd-i gül zi-sünbül sâyebân dâred" mısraı ile başlayan muhammes usulündeki kârı, Itrî'nin "Bir şeh ki tâcdârân olmakta hâk-i râhı" mısraı ile başlayan fahte usulündeki bestesi gösterilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

S. Ezgi, *Türk Musikisi*, I, 155; IV, 239; H. Sadettin Arel, *Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*, İstanbul 1968, s. 4, 93; Kantemiroğlu, *İlmü'l-mûsikī*, I, 75-76; M. Ekrem Karadeniz, *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*, Ankara 1983, s. 9, 97, 348; Vural Sözer, *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, İstanbul 1964, s. 3.

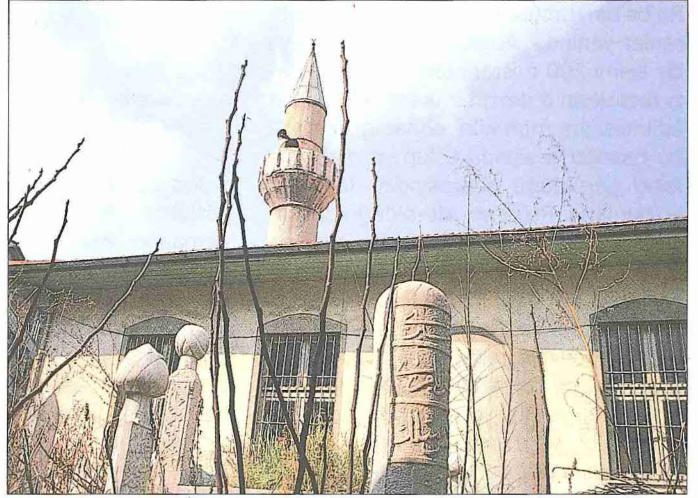
 CİNUÇEN TANRIKORUR

ACEM ALİ

(ö. 944/1537 [?]

Klasik Osmanlı mimarisinde adı bilinen ilk başmimar.

Osmanlı mimarlık tarihinde Acem Alisi ve Esir Ali adlarıyla da tanınır. Alîsî (عليسى) kelimesinin Babinger ve Mayer tarafından yanlışlıkla Îsâ (عيسى) şeklinde okunması üzerine literatüre giren Mimar Acem Îsâ ile aynı kişidir. Azerbaycan Türkleri'nden olan ve kendi vakfiyelerinde adı Abdülkerim oğlu Alâeddin Ali Bey şeklinde geçen Acem Ali'nin bu lakaplarla tanınmasının sebebi, Yavuz Sultan Selim'in doğu seferi sırasında İranlılar'dan esir alınmış olmasıdır.

Acem Ali Camii Şehremini-İstanbul

Şehremini'de, masrafını da bizzat karşılayarak yaptığı ve bugün Mimar Camii, Mimar Acem Camii ve Örümceksiz Dede Camii adlarıyla anılan caminin mihrap cephesi önündeki hazîrede gömülü olduğu bilinmektedir. 8 Şevval 943 (20 Mart 1537) tarihli vakfiyesinden o tarihte hayatta olduğu öğrenilmekte, yerine tayin edilen Mimar Sinan'ın 944 (1537-38) yılı içinde göreve başlamış olmasından da vakfiyenin tanziminden kısa bir müddet sonra öldüğü anlaşılmaktadır.

Acem Ali, Bursa üslûbundan gelen yan mekânları terketmek ve orta kubbeyi ayak kullanmadan doğrudan duvarlar üzerine oturtmak suretiyle, kendinden önce Edirne ve İstanbul Beyazıt camilerinin yapımıyla başlatılmış olan klasik Osmanlı mimarisine, daha sonra halefi Mimar Sinan'ın geliştireceği toplu plan esasını getirmiştir. Kanûnî döneminin başlarına ait olan İstanbul Sultan Selim Camii, Acem Ali'nin kendi üslûbunu eksiksiz biçimde ortaya koyduğu en önemli eseridir. Halefi ve üslûbunun takipçisi olan Mimar Sinan, başlangıçta Şehzade Camii gibi, Acem Ali'nin yalın görünümlü yapılarına ters düşen zengin bir eser yapmışsa da Süleymaniye'de onun sadeliğine dönmüştür. Mimar Sinan'ın, gerek selefinin üslûbunu benimsemiş olması, gerekse onun yaptığı birçok eseri tamir ve tâdil etmesi, Acem Ali'nin bazı eserlerinin ona mal edilmesine yol açmıştır. Gebze'deki Çoban Mustafa Paşa Camii ile İstanbul Sultanahmet'teki İbrâhim Paşa Sarayı bunların en önemlileridir.

Bazılarının kitâbesinin bulunmaması-na rağmen üslûplarından ve yapıldıkları tarihlerden Acem Ali'ye ait oldukları anlaşılan başlıca eserler arasında Saraybosna'da Gazi Hüsrev Bey Külliyesi, Sofya'da Kadı Seyfeddin, Manisa'da Sultan, Trabzon'da Hatuniye, Konya'da Sultan Selim, Çorlu'da Süleymaniye, Tekirdağ'a bağlı Saray'da Ayas Paşa, İstanbul Fatih'te Bali Paşa, Eyüp'te Cezerî Kasım, Sütlüce ve Silivri'de Pîrî Mehmed Paşa camileri ile Topkapı Sarayı'nda Bâbüsselâm (ikinci kapı) sayılabilir.
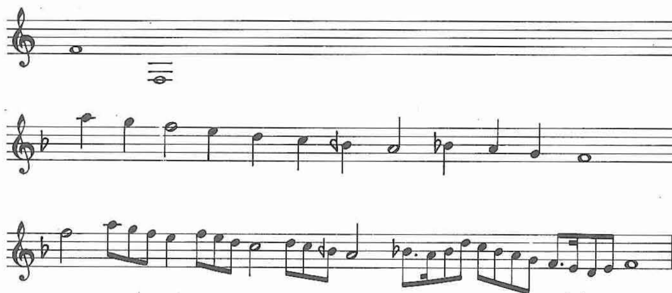
BİBLİYOGRAFYA :

Ayvansarâyî, *Hadîkatü'l-cevâmi'*, I, 206-207; İ. Hakkı Konyalı, *İstanbul Âbideleri*, İstanbul 1943, s. 95; L. A. Mayer, *Islamic Architects and Their Works*, Genève 1956, s. 48, 50; C. Esad Arseven, *Türk Sanatı Tarihi*, İstanbul, ts., s. 761; F. Babinger, "Quellen", *JAK*, I (1924), s. 38; İzzet Kumbaracılar, "Türk Mimarları", *Arkitekt*, sy. 2, İstanbul 1937, s. 59; Kemal Altan, "Klâsik Türk mimarlarından Esir Ali", *a.e.*, sy. 3 (1937), s. 81-83; M. Zarif Orgun, "Hassa Mimarları", *a.e.*, sy. 12 (1938), s. 333; H. Baki Kunter, "Mimar Ali Beyin Bilinmeyen İki Vakfiyesi", *V. Türk Tarih Kongresi (Bildiriler)*, Ankara 1960, s. 438-441.

 ÖZKAN ERTUĞRUL

ACEM-AŞİRAN

Türk mûsikisinde bir perde ve birleşik makamın adı.

Acem-aşiran perdesi, acem-aşiran makamı dizisi ve seyir örneği

Acem-aşiran perdesi. Türk mûsikisinde bir nota. Portenin sol anahtarına göre alttan birinci boşluğunun içine yazılan fa notasının adıdır. Bir oktav (sekizli aralığı) tizindeki fa notasına acem per-